

**ХМЕЛЬНИЦЬКА ОБЛАСНА РАДА
ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ УПРАВЛІННЯ ТА ПРАВА
ІМЕНІ ЛЕОНІДА ЮЗЬКОВА**

ЗАТВЕРДЖЕНО

Рішення методичної ради університету
*29 серпня 2024 року,
протокол № 1*

Перша проректорка, голова методичної
ради університету, кандидатка наук з
державного управління, доцентка

_____ Ірина КОВТУН

29 серпня 2024 року

М.П.

НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНІ МАТЕРІАЛИ

з навчальної дисципліни

«КУЛЬТУРА МОВЛЕННЯ НАУКОВЦЯ»

**для підготовки на третьому (освітньо-науковому) рівні здобувачів вищої
освіти ступеня доктора філософії за спеціальністю 072 Фінанси, банківська
справа, страхування та фондівий ринок галузі знань 07 Управління та
адміністрування
за заочною формою навчання**

РОЗРОБНИК:

Доцентка кафедри мовознавства,
кандидатка філологічних наук
25 серпня 2024 року

_____ Юлія СТЕПЧУК

СХВАЛЕНО

Рішення кафедри мовознавства
26 серпня 2024 року, протокол № 1

Завідувачка кафедри,
докторка педагогічних наук, доцентка
26 серпня 2024 року

_____ Ольга НАГОРНА

Деканеса факультету управління та економіки,
кандидатка економічних наук, доцентка
26 серпня 2024 року

_____ Тетяна ТЕРЕЩЕНКО

ЗМІСТ

Стор.

1.	Структура вивчення навчальної дисципліни		–	4	
	1.1.	Тематичний план навчальної дисципліни	–	4	
	1.2.	Лекції	–	5	
	1.3.	Практичні / Семінарські заняття	–	6	
	1.4.	Самостійна робота	–	14	
	1.5.	Індивідуальні завдання	–	15	
		1.5.1.	Умови конання і теми індивідуальних завдань	–	15
		1.5.2.	Методичні рекомендації до виконання ІНДЗ	–	16
	1.6.	Підсумковий контроль	–	18	
		1.6.1.	Питання для підсумкового контролю	–	18
2.	Схема нарахування балів		–	19	
3.	Рекомендовані джерела		–	21	
	3.1.	Основні джерела	–	21	
	3.2.	Допоміжні джерела	–	22	
4.	Інформаційні ресурси в Інтернеті		–	22	

1. Структура вивчення навчальної дисципліни

1.1. Тематичний план навчальної дисципліни

№ теми	Назва теми	Кількість годин					
		Денна / Заочна форма					
		Усього	У тому числі				
лекції	СЗ/ПЗ		лаб. зан.	інд. завд	СРС		
1	2	3	4	5	6	7	8
Змістовий модуль 1. Наукова комунікація як складова наукової діяльності							
1.	Мовна особистість науковця-дослідника в соціокультурній парадигмі XXI ст.	6	1	1	-	-	4
2.	Науковий стиль української мови: загальна характеристика і специфічні риси. З історії становлення і розвитку наукового стилю української мови. Мовні особливості української наукової мови	10	1	1	-	-	8
3.	З історії становлення і розвитку наукового стилю української мови.	8	1	1	-	-	6
4.	Мовні особливості української наукової мови	6	-	-	-	-	6
Усього годин за ЗМ 1		30	3	3	-	-	24
Змістовий модуль 2 Культура писемного наукового мовлення							
1.	Наукові тексти різних жанрів: властивості і структурно-сміслові компоненти	5	1	1	-	-	4
2.	Композиція писемного наукового тексту	5	1	-	-	-	4
3.	Мовне оформлення результатів наукової роботи	10	-	-	-	-	10
4.	Наукова стаття як самостійний науковий твір	7	-	1	-	-	6
5.	Науковий відгук і наукова рецензія	9	-	1	-	-	8
Усього годин за ЗМ 1		36	2	3	-	-	32
Змістовий модуль 3 Культура усної наукової комунікації							
1.	Виступ із науковим повідомленням	6	1	1	-	-	4
2.	Мовленнєва поведінка в усній науковій дискусії, полеміці	9	-	-	-	-	8
3.	Комп'ютерна презентація наукового виступу	7	-	1	-	-	8
Усього годин ЗМ 3		22	1	2	-	-	20
Усього годин		90	6	8	-	-	76

1.2. Лекції

№ з/п	Назва і план теми	Кількість годин
1	2	3
Змістовий модуль 1. Теоретичні аспекти поняття наукового стилю		
Л-1.	Вступ. Предмет і завдання курсу. Мовна особистість науковця-дослідника в соціокультурній парадигмі ХХІ ст.	1
	1. Предмет і завдання курсу «Культура мовлення науковця». Зв'язок курсу з іншими дисциплінами. 2. Науковий стиль як об'єкт дослідження. Функції функціонального стилю. 3. Форми та моделі наукової мови. 4. Закони наукового спілкування.	2
Змістовий модуль 2. Науковий стиль		
Л-2.	Науковий стиль української мови: загальна характеристика і специфічні риси. З історії становлення і розвитку наукового стилю української мови. Мовні особливості української наукової мови	1
Л-3.	Наукові тексти різних жанрів: властивості і структурно-сміслові компоненти	1
	1. Підходи до вивчення наукових текстів. 2. Типологія наукових жанрів. 3. Структурно-сміслові компоненти наукового тексту.	
Змістовий модуль 3. Виступ та наукова презентація		
Л-4.	Виступ із науковим повідомленням. Презентація.	1
	1. Виголошування прилюдних виступів. 2. Технічні правила мовлення. 3. Мова та поведінка оратора.	

1.3. Практичні / Семінарські заняття

Семінарське заняття № 1

Мовна особистість науковця-дослідника в соціокультурній парадигмі ХХІ ст.

Питання для усного опитування та дискусії

1. Поняття мовної особистості в сучасній лінгвістиці: основні підходи та дефініції.
2. Мовна особистість науковця як об'єкт міждисциплінарного дослідження.
3. Соціокультурні чинники формування мовної особистості науковця в ХХІ столітті.
4. Роль наукового мовлення у професійній ідентичності дослідника.
5. Співвідношення мовної норми, індивідуального стилю та авторської наукової манери.
6. Академічна доброчесність як складова мовної особистості сучасного науковця.
7. Вплив глобалізаційних процесів і цифрової комунікації на мовлення науковця.
8. Мовна культура науковця в контексті міжкультурної та міждисциплінарної комунікації.

Практична складова

Виконання усних та письмових (тестових) завдань з питань теми заняття.

Методичні вказівки

Ключовими термінами, на розумінні яких базується засвоєння навчального

матеріалу теми, є: мовна особистість, наукове мовлення, мовна культура науковця, соціокультурна парадигма, науковий дискурс, академічна комунікація, наукова ідентичність, індивідуальний стиль, мовна норма, академічна доброчесність, термінологічна компетентність, міжкультурна комунікація, цифровий науковий простір, глобалізація науки, комунікативна компетентність

З метою глибокого засвоєння навчального матеріалу при вивченні теми аспіранту варто особливу увагу зосередити на таких аспектах.

Мовна особистість науковця формується в процесі професійної, наукової та соціокультурної діяльності. Вона поєднує мовні знання, комунікативні вміння, ціннісні орієнтири та етичні норми академічного середовища. Наукове мовлення є основним інструментом реалізації дослідницької діяльності та засобом представлення наукового знання.

У ХХІ столітті наукове мовлення зазнає впливу глобалізаційних процесів і цифрової комунікації. Це зумовлює зростання ролі міжкультурної взаємодії, англійського наукового простору та потреби дотримання міжнародних стандартів академічного письма. Водночас зберігається важливість національної наукової мови та її термінологічної системи.

Мовна норма є основою культури наукового мовлення, проте в межах норми можливе виявлення індивідуального авторського стилю. Наукове мовлення має бути точним, логічним, аргументованим і позбавленим емоційної надмірності. Особливу увагу слід приділяти коректному терміновживанню та побудові синтаксичних конструкцій.

Академічна доброчесність є невід'ємною складовою мовної особистості сучасного науковця. Вона передбачає відповідальне ставлення до слова, дотримання принципів цитування, уникнення плагіату та повагу до результатів чужої наукової праці. Мовна культура науковця відображає рівень його професійної підготовки та інтегрованості в сучасний науковий простір.

Мовна особистість науковця розкривається через уміння будувати цілісний науковий текст і брати участь у фаховій комунікації. Важливою рисою є здатність адаптувати мовлення до жанру наукової праці, адресата та комунікативної мети. Кожен науковий текст має відповідати вимогам структурованості, послідовності та смислової завершеності.

Наукове мовлення формується під впливом традицій наукової школи та індивідуального дослідницького досвіду. Мовна компетентність науковця виявляється у вмінні добирати адекватні мовні засоби для точного вираження наукових понять. Значну роль відіграє логіка викладу, чіткість формулювань і доказовість висновків.

Сучасний науковець має орієнтуватися в тенденціях розвитку термінології та мовних змін. Неправильне або некоректне вживання термінів може призвести до спотворення наукового змісту. Тому робота з фаховими словниками та джерелами є необхідною складовою наукової діяльності.

Комунікативна поведінка науковця охоплює не лише письмове, а й усне мовлення. Виступи на конференціях, участь у наукових дискусіях і захист досліджень потребують володіння нормами публічного наукового мовлення. Успішна наукова комунікація ґрунтується на повазі до співрозмовника та вмінні аргументовано відстоювати власну позицію.

Семінарське заняття № 2

Науковий стиль української мови: загальна характеристика і специфічні риси. З історії становлення і розвитку наукового стилю української мови. Мовні особливості української наукової мови

Питання для усного опитування та дискусії

1. Мовна /мовленнєва компетентність як невід'ємна складова й обов'язкова ознака освіченості та професіоналізму.
2. Наукова література як основне джерело фахових знань.

Практична складова

Виконання усних та письмових (тестових) завдань з питань теми заняття.

Методичні вказівки

Ключовими термінами, на розумінні яких базується засвоєння навчального матеріалу теми, є: науковий стиль української мови, екстралінгвальні чинники формування наукового стилю української мови, лексикографія в розвитку наукового стилю української мови, категорії перспекції та ретроспекції в науковому тексті.

З метою глибокого засвоєння навчального матеріалу при вивченні теми аспіранту варто особливу увагу зосередити на таких аспектах.

Мова являє собою специфічну поліфункційну природну знакову систему, складний вербальний код, який обслуговує соціум для здійснення, насамперед, основних операцій з інформацією: її створенням, зберіганням, трансляцією, опрацюванням, трансформацією тощо. Наскільки ми знаємо цей код, настільки ми ясно, точно, нормативно формуємо й передаємо свої думки та адекватно розуміємо інформацію інших. Завдання кожного – досконало володіти цим кодом, і в першу чергу в обраній галузі професійних знань, щоб вільно мислити засобами рідної мови (й обов'язково інших, спорідненої та міжнародної), працюючи з різними поняттями та джерелами наукового простору своєї спеціальності, і вміти створювати власні тексти як вербальні носії фахової інформації або суми інформацій.

Рівнем розвитку рідної мови відображається рівень розвитку інтелекту нації-носія цієї мови: словниковий запас – це те, що знає нація про себе і про світ; граматична система мови – це те, як вона про себе і цей світ говорить. Значення української мови як рідної в системі інших навчальних предметів, безперечно, є винятковим: вона є не лише предметом навчання, а передусім засобом пізнання світу, інтелектуально-культурних цінностей нації та всього світу, засобом навчання фаху, самопізнання, розвитку, самоактуалізації і самовдосконалення.

Володіння мовою виступає багатокомпонентним, складним, комплексним поняттям, яке передбачає й індивідуальне багатство словникового запасу носія мови, і чистоту, ясність, точність, виразність, нормативність його мовлення, і розуміння нюансів значеннєвого спектра слів, і розрізнення мовних засобів за їх стилістичним забарвленням, і досконале володіння способами побудови різноструктурних речень та текстів засобами цієї мови, і знання національних особливостей формо- та словотворення й мовленнєвого етикету, а також уміння надати фонетико-інтонаційної виразності своєму усному мовленню. Мовна/мовленнєва компетентність стає потужним фактором у професійній підготовці національних кадрів, бо ж представники наукової й технічної еліти народу, його найосвіченіші верстви і мають стати носіями зразкової літературної мови в обох формах її функціонування.

Від яких же чинників залежать якість та квантитативні (кількісні) параметри компетентності з нерідної /опановуваної фахової мови? Безумовно, від ступеня володіння взагалі цією мовою, але в першу чергу від рівня компетентності особистості з рідної мови, оскільки в аналізованому понятті завжди виокремлюється універсальна частина мовних знань як обов'язковий компонент не однієї і навіть не кількох, а абсолютної більшості мов світу.

Мовна компетентність здобувача як його здобуток, що обумовлює і користування мовою, і формується через неї, виявляється у засвоєнні ним категорій та одиниць відповідної мови /мов і їх функцій, в усвідомленні закономірностей та правил, що відносяться до категорій і функцій, системно-структурних утворень семантичного, синтаксичного, морфологічного і фонологічного характеру, необхідних не тільки для сприйняття, але й побудови адекватного мовлення спеціального призначення, у здатності розуміти і реалізувати граматичну природу висловлювань, у тому числі тих, що раніше не зустрічалися. При цьому, завдяки мовній компетентності, складається і вдосконалюється програма мовленнєвої поведінки, через що мовну компетентність В. Костомаров та О. Митрофанова визначають ще як “особливу граматику сподівання, ймовірностей”.

Наукова література як основне джерело фахових знань.

Сучасна українська мова, як природний вербальний резервуар інформації, має розгалужену систему функційних різновидів – стилів, які обслуговують різні потреби

комунікації: повідомлення, інструктаж, з'ясування, пояснення, обґрунтування, переконання, обговорення, пропаганда, діяння, вплив тощо. Функції мови виявляють її сутність, призначення, дію. Комунікативна (мова як засіб спілкування) і когнітивна (мова як засіб мислення і пізнання) функції мови є найголовнішими (базовими).

Науковий стиль української мови має свої особливості. Його основна функція – інформативна (повідомлення, пояснення, з'ясування, обґрунтування, роз'яснення, класифікація понять, систематизація знань, аргументований доказ); завдання – передавання наукової інформації; обставини мовлення – офіційні. Досить широким є діапазон його використання – наукові праці (дисертації, монографії, статті, доповіді, реферати, рецензії, анотації, тези), підручники і навчальні посібники для ЗВО, науково-популярні журнали тощо. Загальні ознаки наукового стилю мови – поняттєвість, об'єктивність, точність, логічність, доказовість, аргументованість, переконливість, узагальнення, абстрагованість, висновки; мовні ознаки – усна і писемна форми, широке використання термінів та іншомовної лексики, номенклатурних назв, символів, таблиць, діаграм, схем, графіків, цитат, переважання складних речень; форма тексту – монологічна (опис, міркування). Як функційний різновид високорозвиненої літературної мови, науковий стиль репрезентує багатство виражальних можливостей української мови, забезпечуючи спілкування у важливих сферах суспільного життя.

Активно функціонуючи в різних формах вираження наукової думки (найчастіше – у письмовій, рідше – в усній), науковий стиль розгалужується, за традиційною класифікацією, на чотири основні різновиди: власне науковий, науково-навчальний, науково-популярний, науково-публіцистичний.

Кожний із цих різновидів має специфічні номінативно-виражальні засоби поряд із засобами, спільними для наукового стилю в цілому. Так, суто науковий текст містить інформацію, призначену для фахівців певної галузі знань; науково-навчальним стилем подають лекційний матеріал, готують підручники, навчальні посібники, довідники та іншу літературу, призначену для закладів освіти; науково-популярний стиль представлений у наукових статтях, брошурах, мета яких – зацікавити новою науковою інформацією широке коло читачів незалежно від їх фахової підготовки; науково-публіцистичний стиль широко репрезентований у газетах і журналах, де наукова проблема висвітлюється з погляду публіциста і з метою активізації інтелекту читачів та формування масової свідомості при обговоренні нових досягнень науки й техніки або гострих, дискусійних проблем.

Основні функції наукового стилю мови – повідомлення і переконання. Вони реалізуються у формі обґрунтування концепції, гіпотези, доведення істинності теорії, узагальненої інформації про результати дослідження, класифікацій, пояснення явищ, систематизованого викладу певних знань, досягнень, висновків, рекомендацій, пропозицій тощо.

Специфіка наукової мови обумовлена відмінністю науки від мистецтва, що виявляється навіть “не в змісті, а виключно у способі обробляти цей зміст...”: і вчений, і поет “переконують, тільки один – логічними доводами, інший – образами”. Відтак, спосіб викладення матеріалу в науковій літературі визначають як формально-логічний (колективний). І саме він обумовлює вибір системи мовних (лексичних, граматичних) засобів для створення наукового тексту як завершеного комунікативного акту, організованого за законами і чинними нормами цієї мови.

Робота з навчальним текстом, який разом з лекціями є основним джерелом науково-професійної інформації, дозволяє самостійно здобувати, систематизовувати й структурувати знання та вдосконалювати навички зі смислового аналізу тексту засобами різних видів читання (суцільного, оглядового, пошукового, реферативного).

Навчальний науковий текст розглядають як єдиний комунікативний блок, що має чітку, логізовану структурну організацію, яка формується під впливом двох основних факторів: характеру висвітлюваного змісту (тема підтема комбінація підтем) та способу його презентації. Комунікативними блоками є і його складові частини (компоненти), розташовані

у певній послідовності. Кожний із компонентів тексту є функційно значущою одиницею, тобто може виконувати функції роз'яснення, обґрунтування, уточнення, доповнення, унаочнення тощо. Визначення цих функцій сприяє адекватному розумінню тексту. Нарешті, навчальний науковий текст обов'язково характеризується певною внутрішньою організацією, тобто має такі лексико-граматичні та структурні засоби, які роблять його доступним для розуміння причитанні, усвідомлення й запам'ятовування інформації і подальшої її репрезентації та використання.

Питання та завдання для само- та взаємоконтролю до теми.

Завдання 1. Прокоментуйте твердження М. Гайдегера, що вся діяльність людини «перебуває під знаком Слова».

Завдання 2. Переконайте в тому, що мова відноситься до всіх інших засобів прогресу, як перше й основне.

Завдання 3. Поясніть сутність поняття мовна компетентність здобувача (фахівця) та проілюструйте його яскравими прикладами.

Завдання 4. З'ясуйте, за яких умов формується та вдосконалюється мовна /мовленнєва культура здобувача (фахівця).

Завдання 5. Обґрунтуйте, що і чому обумовлює специфіку наукової мови.

Завдання 6. Поясніть, у чому та як виявляються особливості наукового стилю мови. Проілюструйте переконливими прикладами свою відповідь.

Завдання 7. Доведіть, чому в джерелах наукової інформації спосіб викладення матеріалу є формально-логічним (колективним).

Завдання 8. Обґрунтуйте, що зумовлює в науковому стилі вибір мовних засобів.

Завдання 9. Простежте, яка лексика характеризує науковий стиль мови /мовлення. Проілюструйте відповідь конкретними прикладами.

Завдання 10. Обґрунтуйте, яке місце в науковій літературі посідають терміни та чим це обумовлено.

Завдання 11. Поясніть, яку роль відіграє порядок слів у писемній науковій мові та як ви розумієте принцип «лінійної» презентації інформації в науковій прозі. Проілюструйте свою відповідь переконливими прикладами.

Завдання 12. Здійсніть лексичний аналіз науково-навчального тексту за обраним фахом (обсяг до трьох сторінок), класифікувавши лексику наведеними групами: а) загальнонаукова; б) власне термінологічна; в) слова-організатори думки; г) слова-конкретизатори думки; д) слова-домінанти (ключові слова). Визначте функції кожної лексичної групи.

Семінарське заняття № 3-4

Композиційно-змістовий аналіз наукового джерела

Питання для усного опитування та дискусії

1. Узагальнення та згортання інформації наукового джерела до рівня плану (питального, тезового, номінативного).

2. Конспектування друкованого джерела наукової інформації.

3. Конспектування наукової інформації, що сприймається на слух.

Аудиторна робота

Виконання усних та письмових (тестових) завдань з питань теми заняття.

Методичні вказівки

Ключовими термінами, на розумінні яких базується засвоєння навчального матеріалу теми, є: конспектування, друковане джерело, наукова інформація наукова мова, мовленнєва компетентність, мовна культура, реферат, доповідь.

З метою глибокого засвоєння навчального матеріалу при вивченні теми аспіранту варто особливу увагу зосередити на таких аспектах.

Здобуття вищої освіти передбачає розвиненість навичок писемного мовлення – того виду мовленнєвої діяльності, який має на меті передавання інформації у письмовій формі за

законами раціональної та ефективної організації мисленнєво-мовленнєвого процесу. Під час писемного мовлення в комплексі діють певні психологічні механізми:

- механізм осмислення (усвідомлення) прочитаної або сприйнятої на слух інформації (встановлення смислових зв'язків між поняттями, встановлення логічних зв'язків також між темою (відомим) і ремою (новим));

- механізм випереджувального синтезу (промовляння внутрішньою мовою кожного слова, яке записується; передбачення наступних слів і форм зв'язку між ними; уявлення подальшого розкриття змісту на рівні окремого речення, великих фрагментів висловлювання, а також у межах висловлювання(тексту) в цілому);

- механізми пам'яті (насамперед оперативна пам'ять, оскільки при записуванні речень і тексту в цілому предмет висловлювання має постійно утримуватися в пам'яті), які служать засобом організації й збереження інформації.

Якість писемного мовлення безпосередньо залежить від ступеня сформованості зазначених вище психологічних механізмів, при цьому очевидно є тенденція: чим вищий ступінь сформованості цих механізмів рідною мовою, тим легше і швидше вони спрацьовуватимуть в умовах роботи з іншомовними науковими джерелами. Отже, навчитися оптимально організовувати та скеровувати свою мисленнєво-мовленнєву діяльність при роботі з письмовим чи усним джерелом наукової інформації з метою подальшого її узагальнення та "згортання" до рівня плану, конспекту, анотації, реферату, доповіді, рецензії можна завдяки відповідним алгоритмічним приписам.

Алгоритмічний припис до складання плану друкованого джерела наукової інформації.

Прочитайте заголовок і спрогнозуйте за ним проблему (проблеми) тексту джерела наукової інформації.

Перевірте свій прогноз: переглядаючи текст, спробуйте зрозуміти його основні проблеми. Акцентуйте увагу на початковій і фінальній частинах абзаців та інформації, поданій курсивом.

Пам'ятайте! Початок і кінець абзаців у науковому тексті – це найбільш інформативні місця; інші речення тільки розкривають, деталізують, обґрунтовують, конкретизують головну думку або є сполучними елементами.

Читайте уважно весь текст, працюючи над кожним абзацом і визначаючи опорні (ключові) слова, словосполучення та речення, тобто ті, що містять основну інформацію.

Прочитайте текст швидко ще раз і розподіліть його на структурно-змістові частини (фрагменти).

Пам'ятайте! Структурно-змістова частина (фрагмент) може бути еквівалентною абзацу, кільком абзацам, частині абзацу, окремому реченню.

Вилучіть головну інформацію з кожного фрагмента тексту.

Сформулюйте запитання до головної інформації кожного фрагмента тексту.

Занотуйте питання, які виявляють проблематику тексту, за тим порядком, котрий відповідає логіці тексту, – і ви матимете орієнтовний питальний план тексту.

Перевірте, чи пов'язане кожне наступне запитання з попереднім. У разі необхідності уточніть питання – і ви матимете остаточний варіант питального плану тексту.

Сформулюйте відповіді на всі питання плану – і ви матимете варіант тезового плану тексту.

Пам'ятайте! Тези – це не план і не сам виклад тексту, а його стисло сформульовані положення, твердження, ідеї; зв'язок між тезами – лише логічний.

Складаючи тези, орієнтуйтеся на те, що тезовий план найчастіше містить 5–6 тез: 1 – вступна теза; 2–4 (5) – основний тезовий зміст джерела; 5 (6) – заключна теза.

Трансформуйте двоскладні (є склад підмета і склад присудка) речення тезового плану в односкладні номінативні (є склад підмета) – і ви матимете номінативний план тексту.

Пам'ятайте! У номінативних (називних) реченнях головний член (підмет) виражено іменником або субстантивованою частиною мови (прикметником, дієприкметником) тільки у формі називного відмінка.

Відредагуйте номінативний план. Перевірте:

а) чи всі пункти плану є рівнозначними за обсягом думки? Примітка. Якщо один із пунктів плану є більшим за обсягом, поділіть

його ще на кілька пунктів. Пункти з меншим обсягом думки об'єднайте так, щоб вони були майже рівнозначні за обсягом;

б) чи всі головні проблеми тексту джерела відбито у плані? Примітка. Якщо ви вважаєте за необхідне виокремити додаткову інформацію, оформіть її у вигляді підпункту плану – і ви матимете складний (докладний, деталізований, розгорнутий) план;

в) чи відповідає логіка плану логіці тексту джерела?

г) чи немає граматичних, стилістичних та інших мовних помилок?

Пам'ятайте! Цінність плану полягає в тому, що він допомагає найбільш стисло відтворити в пам'яті зміст наукового джерела, зосереджуючи увагу лише на найголовнішій, найсуттєвішій його інформації. Емоційна та експресивна лексика науковим текстам невластива (особливо для природничих наук); щодо гуманітарних наук, наприклад, літературознавства, то тут зустрічаються подекуди емоційно-експресивні елементи, які виконують функцію термінів і є формою вираження спеціальних понять. Для синтаксису НС характерне вживання ускладнених конструкцій.

Тексти наукового стилю (НС) містять наукову інформацію, яка здобувається в результаті пошуку причинно-наслідкових зв'язків між об'єктами дослідження в ході цілеспрямованих експериментів. В лексичному плані НС використовує терміни відповідних наук, як природничих, технічних, так і гуманітарних. Оскільки терміни мають переважно форму іменників, то в цьому стилі переважає іменний характер висловлювання і тексти насичені абстрактною лексикою. У цьому стилі широко вживаються дієслівно-іменникові конструкції.

Активний словник – це запас слів, які мовець активно використовує в усній та писемній мові. Слова активного словника не мають ознак застарілості чи незвичної новизни. Залежно від рівня освіти, кола інтересів, роду занять люди послуговуються від 1000 до 5000 слів (пор.: тлумачний 11-томний “Словник української мови” містить близько 140 000 слів). До активного словника належать: а) загальноживані слова, зрозумілі всім мовцям: хліб, вода, білий, жити, добре, п'ять, ми; б) широковживані в різних галузях науки, мистецтва і техніки терміни й професіоналізми: мартен, акварель, джинси, морфема та ін. Пасивна лексика – 1) слова зрозумілі, знайомі мовцю, але не вживані ним у звичному мовному спілкуванні. До пасивної лексики належать здебільшого слова спеціального вжитку, архаїзми, діалектизми, запозичення, неологізми тощо; 2) словниковий запас у певний період її розвитку, який має відтінок застарілості або новизни. (С. Єрмоленко)

Вивчення основ держави і права слід починати з усвідомлення того важливого факту, що ці два основні суспільні інститути не є зло, нав'язане суспільству панівними верствами, що держава і право закономірно виникли в результаті тривалого історичного розвитку цивілізації.

Для кожної нації чи народності поява власної держави і свого права – це свідчення і доказ переходу від первісного ладу до більш високого ступеня суспільного розвитку або від пригнобленого колоніального стану до справжньої самостійності й незалежності. Держава і право – це альтернатива руїні, анархії, безладдю. Вони відіграють роль організаторів, диригентів спільної діяльності людей, засобів цивілізованого розв'язання соціальних протиріч і конфліктів. За допомогою державно-правових інститутів здійснюється захист суспільства і кожної особистості від зловживань з боку більш сильного, гарантуються життя та основні права. (В. Котюк).

Конспектування друкованого джерела наукової інформації.

Конспектування наукового тексту – складний мисленнєво-мовленнєвий процес, мета якого глибоко осмислити інформацію і подати її адекватно, точно, стисло та в зручній для подальшого використання письмовій формі конспекту.

Конспект складається з плану й тез, доповнених фактичним матеріалом, що в

сукупності являє собою короткий письмовий виклад змісту книги, статті, лекції тощо.

Процес конспектування включає два етапи:

змістова орієнтація та планування:

а) структурно-змістовий аналіз тексту джерела;

б) визначення і фіксація на папері плану-програми розроблюваного конспекту;

реалізація розробленого плану-програми:

а) відбір інформації для конспекту в суворій відповідності до визначеного плану;

б) коректна компресія відібраної інформації;

в) запис опрацьованої інформації в лаконічній та зручній формі.

Завдання 1. Ознайомтеся з наведеним алгоритмічним приписом, звертаючи особливу увагу на коментарі в рубриках Пам'ятайте! Примітка. Усвідомте кожен "крок" мисленнєво-мовленнєвих дій та їх послідовність при конспектуванні друкованого наукового тексту.

Алгоритмічний припис до конспектування друкованого джерела наукової інформації

З'ясуйте для себе загальну мету конспектування, а саме: який конспект цього разу вам потрібний – стислий чи докладний (розгорнутий, деталізований)

Пам'ятайте! Стислий конспект передає в узагальненому вигляді найсуттєвішу інформацію тексту, а докладний (розгорнутий) конспект включає також відомості, які конкретизують, мотивують, деталізують основні положення тексту у вигляді доведень, пояснень, аргументів, ілюстрацій тощо.

Пригадайте, як ви починали роботу над складанням плану. Ці ж дії допоможуть вам зрозуміти основний зміст тексту і становитимуть підготовчий етап для складання конспекту:

а) прочитайте заголовок та спрогнозуйте за ним проблематику та ключові поняття тексту;

б) перевірте свій прогноз, прочитавши уважно та усвідомлено текст;

в) визначте основну інформацію абзаців: ключові слова, словосполучення, речення;

г) опрацюйте вдруге абзаци й вирішіть, як найдоцільніше скоротити речення з головною інформацією, і позначте у найзручніший для вас спосіб скорочений варіант абзаців;

д) розподіліть текст на структурно-змістові частини (фрагменти);

е) зазначте в кожному фрагменті головну й неголовну (додаткову) інформацію.

Складіть і запишіть план-програму розроблюваного конспекту.

Відберіть інформацію, звернувши увагу і на зазначену курсивом, дійсно необхідну для реалізації визначеного плану-програми.

Здійсніть, опрацьовуючи відібрану інформацію, її комплексну компресію, паралельно використовуючи для цього різноманітні прийоми концентрації змісту і мовних засобів тексту:

визначте і обмежуйте в обраній спосіб ту інформацію, яку передаватимете дослівними формулюваннями з тексту, й ту, що трансформуєте у скорочений варіант;

об'єднайте прості речення у складні;

коректно спростіть складні (довгі) конструкції;

вилучіть з речень дієприкметникові та дієприслівникові звороти;

вилучіть речення з надлишковою інформацією, а також побіжні висловлювання та міркування;

передайте інформацію (де це є можливим і доцільним) у вигляді таблиць, діаграм, схем, графіків тощо.

Здійсніть самоконтроль, з'ясувавши:

а) чи всю головну інформацію тексту-джерела відбито в конспекті; б) чи є логічним за побудовою конспект;

в) чи абсолютно точно наведено цитати, цифрові і фактичні дані;

г) чи є нормативним за мовним оформленням текст (відсутні орфографічні, лексичні, граматичні та стилістичні помилки).

Відредагуйте за результатами здійсненого самоконтролю зміст, структуру та мовне

оформлення одержаного конспекту.

Пам'ятайте! При конспектуванні доцільно використовувати достатні береги в зошиті для фіксації власної думки з приводу прочитаного, певних позначок, подальших міркувань, запитань, зауважень тощо.

Конспектування наукової інформації, що сприймається на слух

Наукову інформацію, що сприймається на слух (лекцію, доповідь, виступ, повідомлення тощо), доводиться майже завжди письмово фіксувати, аби за записом відтворити (а в разі потреби і неодноразово) її зміст абсолютно точно, без перекручень, інтерпретацій і у повному (достатньому) обсязі для використання її в подальшій навчальній, науковій та професійній діяльності.

Процес конспектування такого виду є складнішим від попереднього і складається з трьох взаємообумовлених та паралельних мисленнєво-мовленнєвих дій: а) аудіювання (розуміння інформації, що сприймається на слух); б) мисленнєвої переробки почутого (визначення головної й неголовної, допоміжної інформації, переформулювання); в) письмової фіксації інформації. При цьому має бути реалізованою установка на утримання в короткочасній пам'яті всієї основної інформації до завершення наукового повідомлення, лекції, доповіді тощо.

Питання та завдання для само- та взаємоконтролю за темою.

Завдання 1. Поясніть цілі складання плану джерела наукової інформації.

Завдання 2. Схарактеризуйте, порівнявши, різні види планів текстів та назвіть сфери їх практичного використання.

Завдання 3. З'ясуйте, який вид плану в науковій роботі здобувача домінує і чому. Проілюструйте відповідь переконливими прикладами.

Завдання 4. Схарактеризуйте цілі конспектування письмових та усних джерел наукової інформації в навчальній та професійній сферах.

Завдання 5. Поясніть відмінність плану від тез і конспекту джерела наукової інформації.

Завдання 6. Проаналізуйте свої конспекти лекцій з різних опановуваних навчальних дисциплін, з'ясуйте їх переваги та недоліки і складіть для себе пам'ятку.

Завдання 7. Сформулюйте основні вимоги до плану й конспекту джерела наукової інформації.

Завдання 8. Відтворіть по пам'яті алгоритмічний припис до складання плану джерела наукової інформації. Прокоментуйте найскладніші «кроки» мисленнєво-мовленнєвих дій при підготовці планів різних видів.

Завдання 9. Відтворіть по пам'яті алгоритмічний припис до конспектування: а) друкованого джерела наукової інформації; б) усного джерела наукової інформації. Прокоментуйте найскладніші «кроки» мисленнєво-мовленнєвих дій при підготовці цих видів конспектів.

Завдання 10. Адресуйте практичні поради укладачу різних видів плану друкованого й усного джерела наукової інформації фахової тематики.

Завдання 11. Адресуйте практичні поради укладачу конспекту друкованого й усного джерел наукової інформації фахової тематики.

Завдання 12. Опрацюйте наукову статтю (параграф, розділ підручника тощо) актуальної тематики з обраної вами спеціальності. Згорніть (спакуйте) інформацію наукового джерела до рівня номінативного плану та стислого конспекту. Здійсніть само- і взаємоконтроль виконаної роботи та з'ясуйте рівень якості підготовлених плану й конспекту і їх відповідність вимогам засвоєних у попередніх розділах алгоритмічних приписів.

Завдання 13. Наведіть і прокоментуйте дефініції понять «план» і «конспект» у контексті навчальної, науково-дослідної та професійної діяльності.

Завдання 14. Проілюструйте сполучальні властивості термінів «план» і «конспект», склавши з ними словосполучення за двома моделями: «прикметник (дісприкметник) +

іменник», «іменник у Н.в. + іменник у Р.в.».

Завдання 15. Поясніть, чому в номінативних планах наукових джерел переважно використовують віддієслівні іменники (наприклад, здійснення, розробка, огляд), а не дієслова.

Семінарське заняття № 5 **Аналітичне опрацювання інформації наукового джерела** **Питання для усного опитування та дискусії**

1. Анотування наукового джерела.
2. Реферування наукового джерела.
3. Рецензування наукового джерела.

Практична складова

Виконання усних та письмових (тестових) завдань з питань теми заняття.

Методичні вказівки

Ключовими термінами, на розумінні яких базується засвоєння навчального матеріалу теми, є: анотування, наукове джерело, реферування, рецензування, наукова мова, мовленнєва компетентність, усне та писемне мовлення, мовна культура.

З метою глибокого засвоєння навчального матеріалу при вивченні теми аспіранту варто особливу увагу зосередити на таких аспектах.

Анотування наукового джерела

Анотування – це процес створення анотації, під якою розуміють коротку, стислу характеристику змісту книги, статті тощо.

Анотація обов'язково складається з двох частин: бібліографічного опису (вихідні дані джерела у відповідності до чинних ДСТУ) і власне тексту. Сутність і призначення анотації полягають у тому, що вона є стислою характеристикою джерела інформації та відповідає на питання, про що йдеться в цьому джерелі. Анотація не розкриває змісту наукового джерела, а лише інформує про наявність наукового джерела певного змісту і характеру. Таким чином, анотація дозволяє користувачеві скласти достатнє й об'єктивне попереднє уявлення про незнайому для нього наукову публікацію і тим самим допомагає в пошуку, відборі та систематизації необхідної інформації.

За різними параметрами виокремлюються кілька видів анотацій: 1) за змістом і цільовим призначенням – довідкові (описові, інформаційні) та рекомендаційні; 2) за повнотою охоплення змісту анотованого джерела – загальні та спеціалізовані (в тому числі аналітичні); 3) за кількістю анотованих джерел – групові та негрупові.

Найбільшого поширення в науковій та навчально-науковій діяльності набули довідкові анотації, які характеризують наукове джерело за тематикою й проблематикою. Саме вони є найефективнішими в наданні своєчасної, об'єктивної і достатньої інформації про нові досягнення в різних галузях науки та суттєво заощаджують час пошуку й збирання наукової інформації. Знання алгоритмічного припису до анотування, уміле й оперативне користування ним сприяє адекватному вилученню основних положень наукового джерела та їх оформленню у відповідності до вимог нормативної документації.

Завдання 1. Ознайомтеся з наведеним алгоритмічним приписом, звертаючи особливу увагу на коментарі в рубриках: Пам'ятайте! Примітка. Усвідомте кожен “крок” мисленнєво-мовленнєвих дій та їх послідовність при анотуванні друкованого наукового джерела.

АЛГОРИТМІЧНИЙ ПРИПИС ДО АНОТУВАННЯ НАУКОВОГО ДЖЕРЕЛА

Ознайомтеся з вихідними даними наукового джерела (назва, жанр наукової продукції, автор, рік і місце видання, структура, обсяг, ілюстрації тощо).

Прочитайте текст, усвідомлюючи його загальний зміст.

Визначте логічний суб'єкт (те, про що розповідається в тексті) і логічний предикат (те, що про це говориться).

З'ясуйте актуальність і адресат джерела (статті, книги тощо).

Проаналізуйте структуру тексту (книги), визначивши вступу, основну та заключну частини.

Визначте головну інформацію основної частини тексту, відповівши для цього на такі питання:

Які проблеми висвітлюються? Що констатує автор?

Як розглядаються і розв'язуються поставлені проблеми? Яких висновків доходить автор?

Оформіть письмово текст анотації, використовуючи необхідні лексико-граматичні конструкції.

Здійсніть самоконтроль виконаної роботи.

Відредагуйте текст анотації, зіставивши його з науковим джерелом і перевіривши за правописними нормами. Зверніть увагу на обсяг анотації (не більше 8 % тексту-джерела), її структурну організацію і логіко-граматичні зв'язки між реченнями та їх частинами.

Реферування наукового джерела.

Реферування являє собою такий складний процес аналітико-синтетичної переробки інформації наукового джерела (або джерел), результатом якої і стає реферат – короткий виклад (перед аудиторією або в письмовій формі) наукової праці, вчення, змісту джерела (або джерел) із зазначенням характеру, методики, результатів дослідження та збереженням його мовностилістичних особливостей.

Рефератом в освітянській сфері називають і доповідь на будь-яку тему, що складається з огляду різноманітних джерел.

Реферат як самостійний і поширений жанр наукової літератури, окрім загальних закономірностей наукового стилю, має особливості, характерні саме для нього (на відміну від інших жанрів цього стилю), що обумовлено функцією реферату, його інформативним призначенням. Так, на відміну від жанру наукової статті, в рефераті немає характерної для статті наукової ґрунтовності викладу, розгорнутих доведень, міркувань, порівнянь, обговорення результатів, оцінок тощо, оскільки все це – дієвий засіб переконання читача, а призначення реферату – передати інформацію, повідомити.

Сутність реферату – це короткий виклад (за умови достатності інформативної повноти) основного змісту джерела (джерел), повідомлення нової проблемної інформації, що міститься в ньому, або доповідь за певною темою, підготовлена в результаті самостійного опрацювання кількох джерел.

Рецензування наукового джерела

Процес рецензування завершується підготовкою рецензії – відзиву, висновку з оцінкою певного наукового джерела (або джерел) та викладом зауважень, рекомендацій і пропозицій. Ця робота є доволі складною, відповідальною і вимагає від рецензента, окрім достатнього вільного часу, не тільки високого професіоналізму, але й сформованості та досконалості багатьох практичних умінь і навичок для забезпечення об'єктивності, якості, ґрунтовності й переконливості оцінювання.

Питання та завдання для само- та взаємоконтролю до теми.

Завдання 1. Поясніть цілі складання анотацій на наукові джерела.

Завдання 2. Схарактеризуйте основні види анотацій та з'ясуйте особливості їх оформлення.

Завдання 3. Поясніть відмінність довідкової анотації від рекомендаційної.

Завдання 4. З'ясуйте, який вид анотації є найбільш поширеним у науковій та науково-інформаційній діяльності.

Завдання 5. Назвіть складові анотації та проілюструйте їх прикладами.

Завдання 6. Назвіть відомості, які розміщуються в бібліографічному описі наукових джерел.

Завдання 7. Зазначте, яку інформацію може містити текст анотації. Аргументуйте свою відповідь.

Завдання 8. З'ясуйте, яка інформація є обов'язковою в тексті анотації та чому.

Завдання 9. Сформулюйте лаконічно вимоги до тексту анотації.

Завдання 10. З'ясуйте, від чого залежить відбір інформації для анотації. Аргументуйте свою відповідь.

Завдання 11. Схарактеризуйте вимоги до обсягу анотації та з'ясуйте, чим вони обумовлені.

Завдання 12. Назвіть найтипівішу помилку при складанні тексту анотації та поясніть її причини.

Завдання 13. Наведіть мовні /мовленнєві стандарти-кліше для оформлення анотації.

Семінарське заняття № 6-7

Наукова стаття як самостійний науковий твір

Науковий відгук і наукова рецензія

Питання для усного опитування та дискусії

1. Поняття наукової статті та її місце в системі наукових жанрів.
2. Основні ознаки наукової статті як самостійного наукового твору.
3. Структура наукової статті та функції її основних компонентів.
4. Вимоги до змісту, мови й стилю наукової статті.
5. Роль аргументації, доказовості та новизни в науковій статті.
6. Поняття наукового відгуку та його призначення в науковій комунікації.
7. Структурні й мовностилістичні особливості наукового відгуку.

Практична складова

Виконання усних та письмових (тестових) завдань з питань теми заняття.

Методичні вказівки

Ключовими термінами, на розумінні яких базується засвоєння навчального матеріалу теми, є: наукова стаття, науковий твір, науковий жанр, структура наукової статті, наукова новизна, аргументація, доказовість, науковий стиль, науковий відгук, наукова рецензія, оцінний науковий текст, критерії оцінювання, академічна етика, наукова комунікація

З метою глибокого засвоєння навчального матеріалу при вивченні теми аспіранту варто особливу увагу зосередити на таких аспектах.

Наукова стаття є основним жанром наукової комунікації та самостійним науковим твором, у якому подаються результати дослідження, їх обґрунтування та інтерпретація. Вона слугує засобом введення нових наукових знань у науковий обіг і забезпечує науковий діалог між дослідниками. Вимогою до наукової статті є наявність наукової новизни, актуальності та чітко сформульованої мети.

Структура наукової статті підпорядкована логіці дослідження та містить такі основні компоненти, як постановка проблеми, аналіз попередніх досліджень, виклад основного матеріалу, результати й висновки. Мовне оформлення статті має відповідати нормам наукового стилю, вирізнятися точністю, логічністю й термінологічною коректністю. Важливу роль відіграє аргументація, яка забезпечує переконливість наукового викладу.

Науковий відгук є жанром наукового мовлення, що містить стислу характеристику наукової праці та оцінку її наукової значущості. Його основне завдання полягає у визначенні актуальності, рівня виконання дослідження та відповідності поставлених завдань отриманим результатам. Відгук має бути об'єктивним, виваженим і коректним з мовного та етичного погляду.

Наукова рецензія є розгорнутим оцінним науковим текстом, у якому здійснюється ґрунтовний аналіз змісту, структури й методології наукової праці. Вона передбачає не лише загальну оцінку, а й критичне осмислення сильних і слабких сторін дослідження. Важливою вимогою до рецензії є дотримання принципів академічної етики та наукової коректності.

Наукові відгуки й рецензії виконують важливу роль у системі наукової комунікації, сприяють підвищенню якості наукових праць і розвитку наукової думки. Культура мовлення науковця в цих жанрах виявляється у вмінні аргументовано оцінювати, коректно формулювати зауваження та дотримуватися норм сучасної української наукової мови.

Семінарське заняття № 8
Виступ із науковим повідомленням
Комп'ютерна презентація наукового виступу
Питання для усного опитування та дискусії

1. Наукове повідомлення як форма усної наукової комунікації.
2. Мета й завдання виступу з науковим повідомленням.
3. Основні етапи підготовки усного наукового виступу.
4. Структура наукового повідомлення та вимоги до його логіки.
5. Мовностилістичні особливості усного наукового мовлення.
6. Роль інтонації, темпу та наголосу в науковому виступі.
7. Вербальні та невербальні засоби впливу на аудиторію.
8. Наукова аргументація й робота з запитаннями під час дискусії.
9. Комп'ютерна презентація як засіб візуалізації наукового матеріалу.
10. Вимоги до структури та оформлення комп'ютерної презентації.

Практична складова

Виконання усних та письмових (тестових) завдань з питань теми заняття.

Методичні вказівки

Ключовими термінами, на розумінні яких базується засвоєння навчального матеріалу теми, є: наукове повідомлення, усний науковий виступ, наукова комунікація, структура виступу, підготовка наукового виступу, наукове мовлення, аргументація, інтонація, невербальні засоби, наукова дискусія, комп'ютерна презентація, візуалізація інформації, мультимедійні засоби, академічна етика

З метою глибокого засвоєння навчального матеріалу при вивченні теми аспіранту варто особливу увагу зосередити на таких аспектах.

Виступ із науковим повідомленням є однією з основних форм усної наукової комунікації та важливим етапом представлення результатів наукового дослідження. Його метою є інформування наукової спільноти про здобуті результати, обґрунтування їх наукової новизни та залучення до фахового обговорення. Ефективність наукового виступу залежить від чіткості структури, логіки викладу та культури мовлення доповідача.

Підготовка наукового повідомлення передбачає визначення мети виступу, добір і систематизацію матеріалу, а також урахування особливостей аудиторії. Науковий виступ має бути стислим, змістовно насиченим і логічно вибудованим. Як правило, він складається зі вступу, основної частини та висновків, у яких узагальнюються результати дослідження й окреслюються перспективи подальшої роботи.

Мовлення доповідача повинно відповідати нормам наукового стилю, бути точним, аргументованим і зрозумілим. Важливу роль відіграють інтонація, темп мовлення, правильне наголошування та чітка дикція. Під час виступу слід уникати надмірної складності синтаксичних конструкцій, невиправданих повторів і термінологічної перевантаженості. Значення мають також невербальні засоби комунікації, зокрема жести, міміка, зоровий контакт з аудиторією.

Науковий виступ нерозривно пов'язаний із науковою дискусією, що виникає під час обговорення доповіді. Уміння відповідати на запитання, аргументовано захищати власну позицію та коректно реагувати на зауваження є показником сформованої мовної та комунікативної компетентності науковця. Дотримання академічної етики й поваги до опонентів є обов'язковою умовою фахового спілкування.

Комп'ютерна презентація є допоміжним засобом наукового виступу, що сприяє візуалізації інформації та полегшує її сприйняття. Вона має доповнювати усний виклад, а не

замінювати його. Презентація повинна бути логічно структурованою, лаконічною та зрозумілою, з чітким виділенням ключових положень.

Оформлення презентації передбачає дотримання принципів наочності, мінімалізму та читабельності. Надмірна кількість тексту, складні графічні елементи або недоречні анімаційні ефекти знижують ефективність сприйняття матеріалу. Важливо використовувати таблиці, схеми, діаграми та ілюстрації як засоби узагальнення й пояснення наукових даних.

Успішний виступ із науковим повідомленням є результатом поєднання ґрунтовної наукової підготовки, високої культури мовлення та вміння користуватися сучасними мультимедійними засобами. Він сприяє професійному зростанню науковця та його інтеграції в сучасний науково-комунікативний простір.

1.4. Самостійна робота

Самостійна робота є однією з основних складових оволодіння навчальним матеріалом і виконується в позааудиторний час, передбачений тематичним планом навчальної дисципліни.

Під час вивчення навчальної дисципліни аспіранти повинні навчитися самостійно мислити, поглиблювати засвоєні на практичних заняттях знання, опанувати практичні навички спілкування за професійним спрямуванням.

Форма контролю самостійної роботи – перевірка конспекту або обговорення на практичному занятті. Питання самостійної роботи виносяться на поточний, модульний і підсумковий семестровий контроль.

З метою самостійного визначення рівня засвоєння теоретичного матеріалу пропонуються питання для самоопрацювання та самоконтролю.

Аналіз наукових текстів

Опрацюйте наукову працю англійського інженера Л. Солімара, який дає рекомендації з написання наукових статей молодим ученим:

- прочитайте текст, використовуючи інформаційно-пошукове і аналітико-критичне способи читання;
- поділіть текст на абзаци, аргументуйте свій вибір;
- виділіть основні структурно-сміслові частини поданого тексту.

Питання про підготовку наукових статей до публікації неодноразово розглядалося з різних точок зору, але все-таки багато його сторін до тепер залишалися без уваги. Викликає здивування також той факт, що великі успіхи, досягнуті за останнє десятиліття в проведенні наукових досліджень, майже не наблизили нас до остаточного вирішення цього питання. На тему про те, як писати статті, написана безліч книг і брошур, але всі вони присвячені або розпливчатым рекомендаціям загального характеру («пишіть зрозуміло», «пояснюйте свої думки», «не відхиляйтеся від теми» і т. д.), або порадам відносно технічного оформлення («з одного краю сторінки повинні бути залишені поля», «підписи під малюнками повинні бути віддруковані на машинці», «розмір ілюстрацій не повинен перевищувати 10 см x 15 см» і т. д.). Не заперечуючи серйозності і важливості цих порад, я все ж таки вважаю, що вони зачіпають лише обмежене коло другорядних питань. У цій замітці я не збираюся висловлювати нові ідеї, а просто хочу поділитися своїм досвідом в складанні технічних статей і цінними зауваженнями, які я свого часу отримував від друзів і знайомих. Цілий ряд причин (від звичайної графоманії до прагнення поліпшити своє суспільне становище) спонукає людину писати і публікувати свої наукові роботи. Я не вдаватимуся в подробиці і обмежуся розглядом лише чотирьох головних мотивів: 1) безкорисливе прагнення до поширення знань; 2) турбота про власний пріоритет; 3) неспокій за свою професійну репутацію; 4) прагнення просунути по службі. Тепер мені хотілося б торкнутися становища молодого автора (не має могутніх співавторів), статті якого треба буде пройти рецензування. Як забезпечити прийом статті до опублікування? Звичайно рецензенти підбираються з числа провідних учених, щоб відфільтрувати із загального потоку рукописів ті, які варто надрукувати (після редагування). На лихо, у відомих учених, як правило, часу

мало, а обов'язків багато, до того ж вони несуть тягар адміністративних турбот. Вони не можуть приділити основну частину свого пообіднього часу читанню якоїсь однієї статті, проте саме вони повинні зробити критичні зауваження. Авторів-початківцю варто враховувати цю обставину і, щоб потім не витратити даремно часу на скарги, потрібно писати свою статтю так, щоб вона із самого початку задовольняла вимогам рецензента, гострі очі якого знайдуть найменшу аномалію. Якщо стаття занадто довга, автора обвинуватять у багатослівності, якщо стаття занадто коротка, йому порадять зібрати додатковий матеріал. Якщо він доповідає про суто експериментальну роботу, то буде піддано критиці «обґрунтування», якщо він пропонує на обговорення елементарну теорію, його назвуть «поверховим». Якщо він наводить занадто великий список використаної літератури, його віднесуть до «неоригінальних», якщо він узагалі ні на кого не посилається, на ньому поставлять клеймо «самовпевненого». Тому я пропоную компроміс. Стаття повинна мати обсяг від 8 до 12 сторінок, видрукуваних на машинці (через два інтервали і з правильно залишеними полями, звичайно), і близько однієї третини її варто зайняти математичними формулами. У формулах не слід скупитися на інтеграли і спеціальні функції. Кількість посилань на літературу повинна коливатися між шістьма і дванадцятьма, причому половина з них має належати до відомих праць (рецензент чув про них), а половина, що залишилася, - до невідомого (рецензент про них не чув). Використовуючи наведені вище поради, автор може бути впевнений, що стаття пройде незалежно від її змісту. Побіжний перегляд такої статті викликає прихильність рецензента. Далі все залежить від його реакції протягом наступних тридцяти хвилин. Якщо за цей час він зможе швидко зробити критичні зауваження по трьох несуттєвих помилках, стаття буде прийнята. Якщо рецензент не знайде очевидних пунктів, що заслуговують критики, його протидія тільки зміцниться. Він візьме перше припущення, що потрапило на очі (причому саме те, що є невиразним), оголосить його необґрунтованим і порадить повернути статтю для доопрацювання. Таким чином, головне завдання автора – дати рецензентові матеріал для трьох несуттєвих зауважень. Нижче ми наводимо кілька рекомендацій для полегшення вибору такого матеріалу: 1. Підберіть невдалу назву (усі рецензенти люблять пропонувати свої заголовки). 2. «Забудьте» визначити одне з позначень у першому ж рівнянні. 3. Зробіть орфографічну помилку в слові (тільки в одному!), що часто пишуть з помилкою. 4. Відхиліться від звичайних позначень (мова йде тільки про один параметр). 5. Пишіть $\exp(x)$ \exp упереміж. Вимоги до вже відомого автора (який надрукував щонайменше десяток робіт) значно нижчі. Він може писати барвистий вступ, порушити кілька гострих питань в основному тексті, може зізнатися, що він не повністю розуміє результати своїх досліджень і т. ін.». Сподіваюся, що приведені мною зауваження сприятимуть кращому розумінню суті роботи по складанню наукової статті і в той же час послужать керівництвом для авторів, що починають.

Завдання 2. Складіть питальний, номінативний (простий і складний), а також тезовий плани статті з попереднього завдання.

Завдання 3. Спроектуйте композицію власного дослідження. Зверніть увагу не лише на основні компоненти композиції, але й на графічне оформлення плану роботи.

1.5. Індивідуальні завдання

1.5.1. Умови виконання завдань

Індивідуальне навчально-дослідне завдання аспірантів денної форми навчання виконується у межах годин, відведених для самостійної роботи.

ІНДЗ може виконуватися у формі творчої наукової роботи, реферату, складання конкретних видів документів тощо. Тема ІНДЗ у формі творчої наукової роботи, реферату обирається аспірантом добровільно та /або закріплюється викладачем на початку семестру і виконується за ustalеними вимогами. Підготовка ІНДЗ у таких формах передбачає:

- підбір та опрацювання літератури за темою;
- складання плану роботи (вступ, *перше питання* – розкриття теоретичних аспектів проблеми, *друге питання* – аналіз фактичних та статистичних даних, висновки, список

використаних джерел);

- виклад основних ідей та пропозицій авторів;
- презентація ІНДЗ на семінарських заняттях (виступ до 5 хвилин).

ІНДЗ у формі складання конкретного виду документа обирається аспірантом добровільно або закріплюється викладачем на початку вивчення змістового модуля № 3.

З визначених шкалою 20 балів, що можуть бути нараховані за самостійну роботу, 15 балів виділяються для СРС зі змістових модулів № 1 і № 2, 5 балів – для СРС зі змістового модуля № 3.

1.5.2. Темі ІНДЗ у формі творчої наукової роботи

- Стилістичні особливості лексичних засобів у науковому мовленні.
- Фразеологія наукового стилю.
- Стилістичні функції сполучника у науковому мовленні.
- Синтаксичні засоби організації наукового тексту.
- Українська наукова мова у працях мовознавців і термінологів.
- Шляхи формування мовної особистості дослідника.
- Культура читання наукової статті.
- Анотації до наукових праць.
- Наукова стаття і науковий виступ: спільне і відмінне.
- Майстерність усних виступів видатних українських науковців.
- Мова наукових виступів однокурсників.
- Мова наукових виступів викладачів.
- Автор рецензії як фахівець–аналітик.
- Робота дослідника зі словниками.
- Індекс посилань як критерій об'єктивності наукового пошуку та старанності дослідника.
- Плагіат у науковому тексті.
- Стилістичні позначки в словниках як засіб орієнтування в доборі слова.

1.5.3. Темі ІНДЗ у формі реферату

1. Мовне самоствердження українців на тлі історичного досвіду народів світу.
2. Мисленнєві і комунікативні основи граматичної системи української мови.
3. Розгорнуте мовленнєве повідомлення.
4. Значення і смисл слова. Розвиток значення слова.
5. Мислення і мовлення.
6. Тенденції розвитку сучасного спілкування.
7. Гендерні аспекти спілкування.
8. Дискурс як процес і найзагальніша категорія організації мовного коду в спілкуванні.
9. Дискурс і мовленнєвий жанр.
10. Механізми мовлення: перехід від внутрішнього до зовнішнього мовлення.
11. Проблеми білінгвізму.
12. Типи граматичного опису лінгвістичних досліджень.
13. Текстова організація висловлення.
14. Невербальні засоби у комунікативному процесі.
15. Система вербальних засобів у мовленнєвій діяльності.
16. Особливості упровадження у школі уроків із розвитку зв'язного мовлення.
17. Особливості упровадження у школі позакласних заходів з розвитку зв'язного мовлення.
18. Функціонування усного та писемного мовлення.
19. Формування і розвиток етикетних формул українця.
20. Динаміка формування логічних доказів у процесі створення повідомлення.

1.5.4. Методичні рекомендації до виконання індивідуальних завдань

Метою виконання рефератів і творчих наукових завдань є закріплення і систематизація отриманих знань у процесі участі в аудиторних заняттях і самостійної роботи.

Для виконання рефератів і творчих наукових завдань аспіранти повинні використовувати законодавчі та підзаконні акти, інструктивно-методичні матеріали, науково-монографічну літературу, статистичні дані.

Індивідуальне навчально-дослідне завдання аспірантів денної форми навчання виконується у межах годин, відведених для самостійної роботи. Тема ІНДЗ у формі творчої роботи обирається аспірантом добровільно і закріплюється викладачем на початку семестру. ІНДЗ у формі реферату обирається аспірантом добровільно або закріплюється викладачем протягом семестру.

Роботи виконуються комп'ютерним способом з одностороннім розміщенням тексту на папері формату А4 (210 мм x 297 мм) з дотриманням прийнятих у діловодстві стандартних берегів: лівого – 30 мм, верхнього та нижнього – 20 мм, правого – не менше 10 мм.

Обсяг роботи має забезпечувати належне висвітлення теми і не повинен перевищувати: реферату – 5–7, творчої наукової роботи – 14–16 сторінок друкованого тексту шрифтом TimesNewRoman кеглем 14 з міжрядковим інтервалом 1,5.

Робота починається з титульного аркуша. Нумерація аркушів роботи починається з титульного аркуша. Номер на титульному аркуші не проставляється.

Титульний аркуш реферату оформлюється за зразком 1. В тексті реферату вступ, розділи та висновки структурно не виділяються. Після тексту реферату подається список використаних джерел, нижче якого рукописним способом зазначаються дата виконання реферату і особистий підпис аспіранта.

Нижче списку використаних джерел рукописним способом зазначаються дата виконання реферату і особистий підпис аспіранта.

Титульний аркуш творчої наукової роботи оформлюється за усталеним зразком.

Творча наукова робота повинна бути структурованою, тобто після титульного аркуша містити: план, вступ, три (два)розділи, висновки, список використаних джерел. Складові творчої наукової роботи не обов'язково починати з нового аркуша. Розділи плану роботи формулюються самостійно аспірантом як найважливіші напрями розкриття її теми. Оцінювання результатів виконання рефератів і творчих наукових завдань здійснюється відповідно до чинної в університеті системи оцінювання знань в умовах запровадження Європейської кредитно-трансферної системи (ЄКТС) і включається до поточної успішності.

1.6. Підсумковий контроль

Освітньою програмою, навчальним планом, а також робочою програмою дисципліни передбачено, що формою підсумкового семестрового контролю є залік, який за рішенням кафедри може проводитися усно або письмово за рукописною чи електронною тестовими технологіями.

1.6.1. Питання для підсумкового контролю

1. Мовна /мовленнєва компетентність як невід'ємна складова й обов'язкова ознака освіченості та професіоналізму.
2. Авторське право: моральний і правовий аспекти.
3. Наукова доброчесність, як запорука стабільного розвитку освіти та науки.
4. Стаття як самостійний науковий твір. Вимоги до наукової статті.
5. Поняття про науковий стиль української мови.
6. Дотримання академічної доброчесності науково-педагогічними та науковими працівниками.
7. Оратор і аудиторія: контакт, вплив, взаємодія.
8. Техніка мовлення оратора.
9. Мистецтво переконувати.

10. Поняття про наукову доповідь.
11. Науковий виступ.
12. Різновиди наукової доповіді.
13. Етапи підготовки доповіді. Наукова дискусія, полеміка.
14. Електронна презентація наукового виступу.
15. Плагіат як форма академічного шахрайства у наукових роботах.
16. Узагальнення, відбір та обробка наукової інформації.
17. Мовні кліше: непотріб чи необхідність.
18. Огріхи наукових робіт здобувачів.
19. Апробація. Наукометричні бази даних.
20. Рецензія, відгук як критичне осмислення наукової праці.
21. Поняття про компресію.
22. Анотування і реферування наукових текстів.
23. Джерела інформації для наукових досліджень.
24. Плагіат і порушення принципів академічної доброчесності.
25. Форми та методи роботи з науковими джерелами.
26. Культура читання наукового тексту.
27. Композиція наукового тексту.
28. Академічна доброчесність у сучасному освітньо-науковому просторі.
29. План як важливий засіб організації розумової праці.
30. Огляд літератури. Мета дослідження. Гіпотеза дослідження. Завдання дослідження. Методи дослідження. Наукова новизна.
31. Мовне оформлення частин роботи. Цитати.
32. Основні правила бібліографічного опису джерел, оформлювання покликань.
33. Основні вимоги до виконання та оформлювання наукової роботи.
34. Становлення і розвиток наукового стилю української мови.
35. Особливості наукового тексту і професійного наукового викладу думки.
36. Мовні засоби наукового стилю.
37. Історія української термінології.
38. Академічна культура та доброчесність, як соціальний капітал сучасного науковця.
39. Теоретичні засади термінознавства та лексикології.
40. Термін та його ознаки. Термінологія як система.
41. Загальнонаукова, міжгалузева і вузькогалузева термінологія.
42. Способи творення термінів.
43. Плагіат як форма академічного шахрайства.
44. Нормування, кодифікація і стандартизація термінів.
45. Проблеми сучасного термінознавства.
46. Поняття національної та літературної мови. Найістотніші ознаки літературної мови.
47. Поняття про академічний плагіат.
48. Предмет і завдання курсу «Науковий стиль мовлення».
49. Підготовка і написання наукової доповіді.
50. Конспектування наукової інформації, що сприймається на слух.
51. Підготовка і написання наукової статті.
52. Анотування наукового джерела.
53. Проблеми плагіату в наукових роботах.
54. Реферування наукового джерела.
55. Українські електронні термінологічні словники.
56. Підготовка до участі у науковій дискусії, полеміці.
57. Рецензування наукового джерела.
58. Узагальнення та “згортання” інформації наукового джерела до рівня плану (питального, тезового, номінативного).

59. Конспектування друкованого джерела наукової інформації.

60. Наукова література як основне джерело фахових знань.

2. Схема нарахування балів

Нарахування балів з навчальної дисципліни здійснюється відповідно до такої схеми:

2.2. Обсяг балів, здобутих під час практичних занять, обчислюється за сумою балів, здобутих під час кожного із занять, передбачених навчальним планом, і визначається згідно з додатком 3 до Положення про організацію освітнього процесу в Хмельницькому університеті управління та права імені Леоніда Юзькова.

З цієї навчальної дисципліни передбачено проведення 3 семінарських занять за денною і заочною формами навчання.

Отже, рівень знань під час семінарських занять може оцінюватися кількістю балів у таких межах:

Рівень знань		Кількість семінарських занять відповідно до навчального плану
		3 заняття
Високий (творчий)	90–100	3,5–4,0
Достатній (конструктивно-варіативний)	82–89	3,0
	74–81	3,0
Середній (репродуктивний)	64–73	2,5
	60–63	2,5
Низький (рецептивно-продуктивний)	35–59	1,5
	0–34	0,0–0,1

Обсяг балів, здобутих під час лекцій з навчальної дисципліни, визначається у пропорційному співвідношенні до кількості відвіданих лекцій. Загальна кількість балів визначається за формулою $\sum_{л} = \Phi_{л} / \Pi_{л} \times \text{Мах}$, де $\sum_{л}$ - загальна сума балів; $\Phi_{л}$ – кількість фактично відвіданих лекцій; $\Pi_{л}$ – кількість планованих лекцій, визначених робочою програмою Мах – максимальна кількість балів, яку аспірант може отримати за роботу на лекціях.

З цієї навчальної дисципліни передбачено проведення за денною і заочною формами навчання 6 лекційних занять. Отже, аспірант денної і заочної форм навчання може набрати під час лекцій таку кількість балів:

№ з/п	Форма навчання	Кількість лекцій за планом	Кількість відвіданих лекцій			
			1	2	3	4
1.	Денна	4	2,5	5,0	7,5	10
2.	Заочна	4	1,3	2,5	3,8	5

Обсяг балів, здобутих під час семінарських занять з навчальної дисципліни, визначається у пропорційному співвідношенні до кількості відвіданих лекцій. Загальна кількість балів визначається за формулою $\sum_{с} = (Б1 + Б2 \dots \times Бn) \times n \times K$, де $\sum_{с}$ – загальна сума балів; $Б$ – кількість балів, отриманих на одному занятті; n – кількість семінарських занять, визначених робочою програмою k – коефіцієнт, який дорівнює 9.

За результатами семінарського (практичного) заняття кожному аспіранту до відповідного документа обліку успішності виставляється кількість балів від 0 до 5 числом, кратним, як правило, 0,5, яку він отримав протягом заняття. З цієї навчальної дисципліни передбачено проведення за денною і заочною формами навчання 3 семінарських занять. Отже, аспірант денної і заочної форм навчання може набрати під час семінарів таку кількість балів:

Денна, заочна форми навчання	Кількість семінарських /практичних занять за навчальним планом і можлива кількість нарахованих балів залежно від рівня знань				Можлива кількість нарахованих балів
	1	2	3		
					$(13,0:3) \times 9 =$
	5,0	3,5	4,5		39,0 (але не більше 40 балів)

20 / 40 балів, виділених схемою нарахування балів на самостійну роботу аспірантам денної / заочної форм навчання, можуть бути розподілені між завданнями для самостійної роботи з тем дисципліни (з врахуванням їх оцінювання на семінарських заняттях), або можуть бути використані для оцінювання виконання ІНДЗ: від 0 до 10 балів за виконання ІНДЗ зі ЗМ-1 і від 0 до 10 балів за виконання ЗМ-2.

3. Рекомендовані джерела

3.1. Основні джерела

1. Абрамович С. Д., Чікарькова М. Ю. Риторика: навч. посібник. Львів : Світ, 2001. 240 с.
2. Антисуржик. Вчимося ввічливо поводитись і правильно говорити: навчальний посібник; за ред. О. Сербенської. Львів: Світ, 2004. 152 с.

3. Бабич Н.Д. Практична стилістика і культура української мови. Львів: Світ, 2003. 434 с.
4. Богдан С.К. Мовний етикет українців: традиції і сучасність. Київ: Рідна мова, 1998. 476 с.
5. Віт Н.П., Румянцева О.А. Презентація наукового дослідження у форматі Power Point: метод. рек. до навчальної дисципліни «Академічне письмо іноземною мовою (англійською)» для здобувачів третього рівня вищої освіти. Одеса: ОНУ, 2021. 24 с.
6. Гарбар І. В., Гарбар А. І. Культура мовлення: навчальний посібник. Миколаїв: НУК, 2023. 228 с.
7. Гарбар І.В., Петрович Л.І., Гарбар А.І. Довідник зі слововживання. Миколаїв: НУК, 2021. 76 с.
8. Горошкіна О. М., Шутова Л. І. Науковий текст: особливості мови та стилю : навчально-методичний посібник. Луганськ : Світанок, 2013. 138 с.
9. Горошкіна О., Груба Т. Українська наукова мова: теорія і практика : навчально-методичний посібник. Суми: Університетська книга, 2023. 108 с.
10. Гриценко Т. Б. Етика ділового спілкування : навч. посіб. Київ : Центр навч. літ., 2007. 344 с.
11. Гриценко Т.Б. Українська мова та культура мовлення. Вінниця: Нова книга, 2003. 472 с.
12. Загнітко А.П. Українське ділове мовлення: професійне і непрофесійне спілкування. Донецьк, 2004. 421 с.
13. Карабан В.І. Переклад англійської наукової і технічної літератури. Граматичні труднощі, лексичні, термінологічні та жанрово-стилістичні проблеми. Вінниця, Нова книга, 2004. 576 с.
14. Колоїз Ж. В. Українська наукова мова. Кривий Ріг : КДПУ, 2017. 135 с.
15. Кравець Л.І. Культура української фахової мови: навчальний посібник. Київ: ВЦ «Академія», 2007. 360 с.
16. Кузнецова Г. П., Корчова О. М., Кухарчук І. О., Холявко І. В. Культура мовлення та риторика : навчальний посібник. Глухів : Глухівський НПУ ім. О. Довженка, 2020. 324 с.
17. Культура фахового мовлення: навч. посібник / за ред. Н. Д. Бабич. Чернівці : Книги-XXI, 2005. 527 с.
18. Мацько Л. І., Денишак Г. О. Українська наукова мова (теорія і практика): навчальний посібник. Тернопіль : Підручники і посібники, 2011. 272 с.
19. Онуфрієнко Г. С. Науковий стиль української мови: навч. посібник. Київ : Центр навчальної літератури, 2006. 312 с.
20. Селігей П. Світло і тіні наукового стилю: монографія. Київ: Видавничий дім «Києво-Могилянська академія», 2016. 627 с.
21. Семенов О. М. Культура наукової української мови: навч. посібник. Київ : ВЦ «Академія», 2010. 216 с.
22. Семенов О. Українська культуромовна особистість учителя (шляхи її формування в системі професійної підготовки): монографія. Київ: Педагогічна думка, 2007. 278 с.
23. Терещенко В. М., Панченко А. О. Методика реалізації Українського правопису в новій редакції у закладах загальної середньої освіти. Харків : Соняшник, 2019. 256 с.
24. Типологія помилок у науковому тексті : зб. наук. пр. / відп. ред. Т. В. Симоненко. Черкаси : Черкас. нац. ун-т ім. Б. Хмельницького, 2011. 118 с.
25. Український правопис / НАН України, Ін-т мовознавства ім. О. Потебні; Інститут української мови. Київ : Наук. думка, 2019. 392 с.

7.2. Допоміжні джерела

1. Баранник Д.Х. Усний монолог (загальні особливості мовної структури). Дніпропетровськ, 2003. 144 с.
2. Бібліографічне посилання. Загальні положення та правила складання. ДСТУ 8302:2015. Київ : ДП «УкрНДНЦ», 2016. 20 с.
3. Богдан С.К. Семантична визначеність вставних одиниць у науковому тексті. Українське мовознавство. Київ: Вища школа, 2008. Вип. 15. С. 124–129.
4. Ботвина Н.В. Офіційно-діловий та науковий стилі української мови: навчальний посібник. Київ: Артєк, 1998. 190 с.
5. Вінніков В.А. Пам'ятка молодим вченим з написання наукових праць. Український радіологічний журнал. 2009. № 17. С. 7–9.
6. Волкотруб Г. Практична стилістика української мови: навчальний посібник. Тернопіль: Підручники і посібники, 2008. 256 с.
7. Гарбар І.В. Найтипівіші лексичні помилки у фаховому мовленні. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Філологія. 2021. № 51. том 1. С. 27–30.
8. Гінзбург М.Д. Десять відомих правил українського ділового та наукового стилю, зведені в систему. Стандартизація, сертифікація, якість. 2004. № 2. С. 22–28.
9. Голуб Н.Б. Риторика у вищій школі: монографія. Черкаси: Брама-Україна, 2008. 400 с.
10. Городенська К. Українське слово у вимірах сьогодення. Вид. друге, істотно доповнене. Київ : КММ, 2019. 208 с.
11. Дротянко Л. Наукова і побутова мови у процесі взаємопроникнення культур. Вісник НАН України. 2005. № 11. С. 51–58.
12. Дядюра Г.М. Функціональні параметри образності в науковому стилі (на матеріалі текстів природничих та технічних наук): Автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01. Черкаси, 2001. 18 с.
13. Євтушенко І. П. Науковий стиль української мови. Київ : Либідь, 2020. 256 с.
14. Жайворонок В.В. та ін. Українська мова в професійній діяльності: навчальний посібник. Київ: Вища школа, 2006. 431 с.
15. Зелінська Н.В. Сучасний науковий дискурс: парадокси розвитку. Вісник Київськ. міжн. ун-ту. 2004. Вип. 3. С. 13–25.
16. Карпіловська Є. Структурні зміни української наукової термінології протягом двадцятого сторіччя. Проблеми української термінології. Вісник НУ «Львівська політехніка». 2004. № 503. С. 3–8.
17. Клещова О.Є. Культура мови, культура мовлення та правописні норми: лінгвістична вікторина. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія : Філологія. 2021. № 51. том 1. С. 54–58.
18. Коваль А.П. Науковий стиль сучасної української літературної мови. Структура наукового тексту. Київ, 2012. 306 с.
19. Кочерга О. Деякі міркування про шляхи і манівці розвитку української наукової термінології. Сучасність. 1994. № 399–400. С. 173–182.
20. Культура мовлення вчителя-словесника. Луганськ: Навчальна книга, 2007. 111 с.
21. Михайлова О.П. Українське наукове мовлення. Лексичні та граматичні особливості: навчальний посібник. Харків, 2000. 97 с.
22. Нагорна О. О. Мова як інструмент маніпуляції: стилістичний аналіз використання лексики у політичному й діловому дискурсі. Закарпатські філологічні студії. 2023. № 32 (2). С. 64–68.
23. Непійвода Н. Автор наукового твору: спроба психологічного портрета. Мовознавство. 2001. № 3. С. 11–23.

24. Омельчук С. Бути чесним у навчанні й науці: експрес-курс з академічної доброчесності для здобувачів вищої освіти. Херсон : ОЛДІ-ПЛЮС, 2021. 80 с.
25. Онуфрієнко Г.С. Науковий стиль української мови: навчальний посібник. Київ: Центр навчальної літератури, 2006. 312 с.
26. Степчук Ю. Когнітивний підхід до вивчення української мови як шлях до вдосконалення комунікативної компетенції студентів. Актуальні питання гуманітарних наук: міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Випуск 73. Том 3. 2024. С. 240-244. <http://www.aphn-journal.in.ua/73-3-2024>
27. Степчук Ю. Комунікативні стратегії взаємодії у діловому спілкуванні. Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Серія: Філологія. Журналістика. Том 33 (72) № 4. 2022. С. 67-70. https://www.philol.vernadskujournals.in.ua/journals/2022/4_2022/part_1/13.pdf
28. Степчук Ю. Проблема концеляриту в українській діловій комунікації. Актуальні питання гуманітарних наук: Міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. № 57. 2022. С. 180-185. <http://www.aphn-journal.in.ua/57-3-2022>
29. Степчук Ю. Риторичний потенціал порядку слів у текстах україномовних та англomовних новинних повідомлень. Закарпатські філологічні студії. Ужгород. Випуск 27. Том 2. 2023. С. 199-203. <http://zfs-journal.uzhnu.uz.ua/index.php/27-2-2023>
30. Степчук Ю. Сучасний молодіжний сленг української молоді. Актуальні проблеми філології та перекладознавства. 2022. №24. С.45-50. <http://apfp.khnu.km.ua/wp-content/uploads/sites/5/2022/07/apfp-2022-n24.pdf>
31. Степчук Ю. Фраземіка в українському політичному дискурсі: структура, семантика, прагматика. Закарпатські філологічні студії. Ужгород. Випуск 28. Том 2. 2023. С. 234-248. http://zfs-journal.uzhnu.uz.ua/archive/29/part_2/13.pdf
32. Сурмін Ю. Науковий текст: специфіка, підготовка та презентація: навч.-метод. посібник. Київ: НАДУ, 2008. 184 с.
33. Тернавська Т. До проблеми експресивності наукового мовлення. Вісник Луганськ, держ. пед. ун-ту імені Т. Шевченка. Серія «Філологічні науки». Луганськ: Альма-матер, 2001. № 3. С. 134–140.
34. Чак Є.Д. Складні випадки правопису та слововживання. Київ: А.С.К, 1998. 272 с.
35. Чепіга І.П. Мовленнєві особливості наукового тексту: текст-міркування, текст-доказ. Лінгвістичні студії. Донецьк. 2002. Вип. 10. С. 157–161.

3.3. Інтернет-ресурси

1. <http://yak-my-hovorymo.wikidot.com/>
2. <http://chak-chy-pravylnomy-hovorymo.wikidot.com/>
3. <http://kultura-movy.wikidot.com/>
4. <http://rodovyi-vidminok.wikidot.com/>
5. <http://www.madslinger.com/mova/pravopys-2007/>
6. <http://nepravylno-pravylnomy.wikidot.com/>
7. <http://ros-ukr-idioms.wikidot.com/>
8. <http://terminy-mizhkult-komunikacii.wikidot.com/>